

До спеціалізованої вченої ради
Д 08.727.02 у Дніпровському
державному університеті внутрішніх
справ

ВІДГУК

опонента, кандидата юридичних наук Федитника Василя Миколайовича на дисертацію Чегіля Богдана Івановича на тему: «Запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Актуальність теми дослідження. Вивчення поданих Чегілем Б.І. матеріалів дисертації та автореферату, а також ознайомлення з його публікаціями, дає підстави стверджувати, що автором було проведено достатній науково-правовий аналіз теми, актуальної як у теоретичному, так і у практичному плані, сформульовано висновки та пропозиції, що мають інноваційний характер.

Оцінюючи дисертацію в цілому можна констатувати, що автор досягнув поставлених перед собою цілей, роботу виконав на належному науковому та методологічному рівні. Такий загальний висновок підтверджується за основними критеріями, за якими оцінюються такі наукові роботи.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики, є надзвичайно високою, зумовленою комплексом взаємопов'язаних факторів. Так, Україна, як і світ загалом, переживає інтенсивні міграційні процеси. Це стосується як внутрішнього переміщення населення (особливо в умовах повномасштабної війни, що триває з 24 лютого 2022 року), так і міжнародної міграції (трудова міграція, біженці, вимушені переселенці). Ці процеси створюють нові соціальні, економічні та правові реалії, які можуть бути використані злочинними елементами. Повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило безпрецедентну хвилю внутрішньо переміщених осіб (далі - ВПО) та зовнішньої міграції. Це створило нові виклики

Дніпровський державний університет внутрішніх справ	
Вх. №	30/Б
« 08 »	12 / 9 2025 р.
Основний док.	
Додаток	

для державної міграційної політики, пов'язані з реєстрацією, забезпеченням прав та інтеграцією ВПО, а також контролем за переміщенням через кордон в умовах активних бойових дій. Особи, що перебувають у міграційних процесах (як легальних, так і нелегальних, включаючи ВПО), часто є особливо вразливими до різних форм злочинності (торгівля людьми, трудова експлуатація, шахрайство, дискримінація) через незнання мови, законів, відсутність соціальних зв'язків та економічну скруту. Отже, на сьогодні є необхідність ефективної протидії міграційній злочинності, через те, що: по-перше, «міграційна злочинність» охоплює злочини, вчинені мігрантами, проти мігрантів та пов'язані з організацією незаконної міграції. Кожен з цих аспектів вимагає спеціалізованих підходів у запобіганні та протидії. По-друге, значна частина злочинів у сфері міграції (зокрема, торгівля людьми, незаконне переправлення осіб) має транснаціональний характер, що вимагає тісної міжнародної співпраці та координації зусиль правоохоронних органів різних країн. По-третє, значна кількість злочинів, вчинених проти мігрантів або пов'язаних з незаконною міграцією, мають високий рівень латентності через страх жертв, їхню необізнаність, а також складність виявлення таких правопорушень. Окрім зазначеного, важливим є визначення ролі прокуратури як координаційного та наглядового органу. Так як органи прокуратури в Україні відіграють ключову роль у системі запобігання злочинності, здійснюючи нагляд за додержанням законів усіма суб'єктами, а також координацію діяльності правоохоронних органів. Реформа прокуратури в Україні, зміни у кримінальному процесуальному законодавстві та поточна воєнна ситуація вимагають постійного переосмислення та вдосконалення кримінологічної діяльності прокурора у сфері міграції. Ефективна діяльність прокуратури у цій сфері є запорукою дотримання прав людини як мігрантів, так і громадян приймаючої країни, а також забезпечення законності у всіх аспектах реалізації державної міграційної політики. Прокурорський нагляд дозволяє виявляти не лише окремі злочини, але й системні недоліки у функціонуванні державних органів та законодавства, що сприяють криміногенній ситуації у міграційній сфері. Крім того, слід звернути увагу на наукову та практичну потребу у дослідженні питань та

проблем запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики. Так, розробка науково обґрунтованих кримінологічних засад запобігання злочинам, пов'язаних з міграцією, є фундаментальною для вдосконалення державної міграційної політики та правозастосовної практики. Невирішеність проблем міграційної злочинності може підірвати довіру до правосуддя, створити соціальну напругу та негативно вплинути на імідж держави на міжнародній арені.

Наведене вище дозволяє стверджувати про безсумнівну актуальність, необхідність і своєчасність дисертаційного дослідження Б.І. Чегіля.

Зв'язок дисертаційного дослідження з програмами, темами і планами, затвердженими на загальнодержавному і відомчому рівнях, безумовно, сприяє забезпеченню значимості даного дисертаційного дослідження. Робота виконана відповідно до: Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р), «Про затвердження плану заходів на 2024 і 2025 роки щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2024 р. № 837-р), «Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю» (розпорядження Кабінету Міністрів України розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р); основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2020–2025 рр., а також Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 р., схвалених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.; тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 03.02.2022 р. № 109.

Мета і задачі дослідження сформульовані належним чином, відповідно до теми дослідження. Так, мета роботи полягає у комплексному теоретико-прикладному обґрунтуванні кримінологічних засад діяльності органів прокуратури України щодо запобігання злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики, та розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо

підвищення її ефективності в сучасних умовах.

Методи дисертаційного дослідження, вибрані і застосовані автором, відповідають предмету дослідження. Зокрема, діалектичний – під час розгляду феномену злочинності у міграційній сфері, а також діяльності прокуратури щодо її запобігання, у постійному розвитку, взаємозв'язку та взаємодії з іншими суспільними явищами (соціальними, економічними, політичними факторами), що надало можливості виявити суперечності, рушійні сили та закономірності розвитку криміногенної ситуації та запобіжних практик (розділ 1, 2, 3); історичний метод – при дослідженні еволюції повноважень та форм діяльності прокуратури щодо запобігання злочинам у міграційній сфері в Україні та світі; кримінологічний метод – на підставі якого встановлено кримінологічний аналіз злочинності, а саме: вивчення стану, структури, динаміки, географії та латентності злочинів у міграційній сфері, а також аналіз статистичних даних (Офіс Генерального прокурора, НПУ, ДМС, ДПСУ), даних соціологічних досліджень, експертних оцінок; вивчення причин та умов злочинності, зокрема дослідження детермінант міграційних злочинів – як загальних (соціально-економічні, політичні), так і специфічних (недоліки міграційного законодавства, корупція, низький рівень правової культури, вразливість мігрантів); оцінка ефективності запобіжних заходів під час визначення результативності та дієвості вже існуючих та запропонованих запобіжних заходів прокуратури, використовуючи кількісні та якісні показники (підрозділ 2.1, 2.2, 3.1.); порівняльний метод – при зіставленні вітчизняного досвіду запобіжної діяльності прокуратури у міграційній сфері з міжнародною практикою та досвідом інших країн, а також виявити переваги та недоліки існуючих підходів, а також визначити можливості для запозичення найкращих практик (підрозділ 3.2); системний – при розгляді органів прокуратури як цілісної системи, що функціонує в ширшій системі правоохоронних органів та державних інститутів, а також при аналізі елементів цієї системи (структуру, функції, повноваження, взаємодію) та їхній вплив на ефективність запобіжної діяльності. Зокрема, розгляд міграційної сфери, яка розглядається як складна система, що генерує кримінальні ризики (підрозділ 1.1, 1.2, 1.3., 2.1, 2.2, 3.1., 3.3.); аналіз та синтез, індукція та дедукція –

на підставі яких здійснено розчленування об'єкта дослідження (діяльності прокуратури, видів міграційних злочинів, законодавства) на складові частини для детального вивчення кожної з них (наприклад, окремі функції прокуратури, типи злочинів, нормативно-правові акти). На підставі синтезу як методу дослідження кримінологічних засад діяльності органів прокуратури щодо запобігання злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики, об'єднанні вивчені елементи для формування цілісного уявлення про предмет дослідження, а також виявлені взаємозв'язки та закономірності (наприклад, формування цілісної моделі запобіжної діяльності прокуратури). Щодо індукції та дедукції як методів цього дослідження полягало встановлення переходу від окремих фактів (окремі кримінальні провадження, виявлені порушення, статистичні дані) до загальних висновків та закономірностей (наприклад, типові причини та умови міграційних злочинів, ефективність певних запобіжних заходів), а також у переході від загальних теоретичних положень (принципи кримінології, функції прокуратури) до конкретних висновків щодо окремих явищ (наприклад, прогноз розвитку конкретного виду міграційних злочинів, розробка конкретних превентивних рекомендацій) (вступ, підрозділи 1.2., 1.3., 2.1., 2.2., 3.1., 3.2.) тощо. Використання методів прогнозування (екстраполяція, експертні оцінки, моделювання) надали можливості для передбачення можливих змін у структурі та динаміці міграційної злочинності, а також оцінки потенційної ефективності нових запобіжних заходів (розділ 1, 2, 3) та ін.

Емпірична база дослідження забезпечується різними репрезентативними даними: узагальнення правозастосовної діяльності Генеральної прокуратури, а також опублікованими даними Державної служби статистики України, Міністерства внутрішніх справ України.

Зазначене вище забезпечує належний ступінь обґрунтованості висновків і пропозицій, сформульованих у результаті дисертаційного дослідження, та їх достовірність.

Як вбачається із матеріалів, що містяться у додатках, результати дисертаційного дослідження отримали належну апробацію, що також засвідчує

визнання їх значущості для практики.

Структура роботи відповідає темі дисертаційного дослідження, його меті і задачам. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок, список використаних джерел (243 найменування) розміщено на 26 сторінках.

Публікації. Результати дослідження відображені у 7 публікаціях, у тому числі 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, 1 статті – у науковому періодичному виданні іншої держави, а також 2 тезах доповідей за результатами участі в конференціях.

Оцінюючи основні положення дисертації, слід зазначити наступне.

Всі розділи та підрозділи дисертації складають взаємопов'язану логічну систему. У висновках дисертант надає свої пропозиції, які, як вже підкреслювалось, обґрунтовані і безпосередньо витікають із змісту роботи. В цілому, слід підтримати основні положення дисертації, що виносяться на захист.

Як позитивну рису слід відзначити ту обставину, що висновки після кожного із розділів роботи сформульовані автором досить чітко та відображають головні положення дослідження. Загалом можна зробити висновок, що структура дисертації Б.І. Чегіля повністю відповідає логіці наукового пошуку та дозволила автору послідовно зупинитися на основних проблемних питаннях протидії цьому негативному явищу.

Викладені у вступі та розділах основної частини дисертації положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, перспективними для наукового дослідження.

Розділ 1 «Кримінологічні засади діяльності органів прокуратури щодо запобігання злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики» складається з трьох підрозділів, в яких досліджуються стан наукової розробленості кримінологічних засад діяльності органів прокуратури щодо запобігання злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики, визначається понятійно-

категоріальний апарат кримінологічних засад діяльності органів прокуратури щодо запобігання злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики, а також охарактеризовано методологію наукового дослідження кримінологічних засад діяльності органів прокуратури щодо запобігання злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики.

Розділ 2 «Правове регулювання та організація запобіжної діяльності органів прокуратури щодо запобігання злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики» складається з двох підрозділів, в яких узагальнено положення щодо правового регулювання та організації запобіжної діяльності органів прокуратури в міграційній сфері.

Розділ 3 «Запобіжна діяльність органів прокуратури пов'язаної із реалізацією державної міграційної політики» складається з двох підрозділів, в яких з'ясовано роль органів прокуратури у запобіганні кримінальним правопорушенням у міграційній сфері, а також досліджено досвід зарубіжних країн у здійсненні кримінологічної діяльності органами прокуратури в міграційній сфері.

Оцінюючи дисертаційне дослідження в цілому, можна зробити висновок, що воно розвиває і поглиблює сучасні концептуальні уявлення про теорію запобігання кримінальним правопорушенням у міграційній сфері.

Автореферат відображає основний зміст дисертації.

Текст дисертації викладено логічно, зрозумілою мовою.

У той же час, слід визначити **низку зауважень** щодо даного дисертаційного дослідження, які можуть стати предметом для наукової дискусії під час захисту. Зокрема:

1. У підрозділі 3.2 дисертації «Досвід зарубіжних країн у здійсненні кримінологічної діяльності органами прокуратури в міграційній сфері» встановлено різні моделі кримінологічної діяльності органами прокуратури в міграційній сфері. Автор веде мову про європейські країни та США, тоді як, наприклад, країни Азії, Латинської Америки та інші не вказано взагалі. Виникає питання про критерії обрання досвіду тієї чи іншої країни до вивчення. Більш того,

вивчався тільки стан нормативно-правового регулювання чи й правозастосовна практика?

2. Теоретичні положення дисертації вдало посилюються використанням результатів вивчення емпіричної бази. У цьому контексті мною виявлено тенденцію на зміну підходу автора як до аналізу джерел, так і до статистичних даних з початку повномасштабного вторгнення рф. Разом із тим, здобувач не акцентує особливої уваги на стан протидії органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики, в умовах воєнного стану саме у порівнянні із звичайними умовами діяльності прокуратури, інших правоохоронних органів та суду, що потребує відповідного розкриття під час публічного захисту.

3. Процес запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики, досить часто пов'язаний із соціально незахищеними верствами населення – ВПО, біженцями, жертвами торгівлі людьми та ін. Саме тут мені не вистачило демонстрації ролі громадських організацій, з якими активно взаємодіють прокурори. Особливо гострим у є питання про правову допомогу саме жертвам міграційної злочинності, проте ні ролі адвокатури, ані центрів безоплатної вторинної правової допомоги автор не описав.

4. На с. 19 автореферату у висновках автор вказує на те, що вдосконалення професіоналізму працівників прокуратури, покращення інформаційно-аналітичної роботи (зокрема з використанням системи СОСТА Україна) та подальша реалізація координаційної функції є ключовими для підвищення ефективності запобіжної діяльності органів прокуратури в міграційній сфері, з чим важко не погодитися. Разом із тим, дисертант не вказує, яким чином реалізація координаційної функції прокуратури в міграційній сфері можлива без повернення/неповернення загального нагляду прокурорів над законністю в Україні.

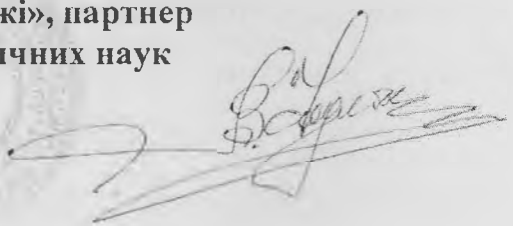
Зазначені вище зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження, вони мають сприяти науковій дискусії під час публічного захисту дисертації, як це і передбачено вимогами до процедури захисту дисертації.

Загальний висновок:

Дисертація **Чегіля Богдана Івановича** на тему: «Запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить наукові положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливе науково-прикладне завдання і щодо яких здобувач є суб'єктом авторського права, а саме: воно дозволило дисертанту отримати результати, які є суттєвим внеском у кримінологічну діяльність прокуратури.

На основі вивчення дисертації та наукових праць, опублікованих по темі дисертації, слід зробити висновок, що рецензована дисертація відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – **Чегіль Богдан Іванович**, заслуговує на основі публічного захисту на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія, кримінально виконавче право.

Опонент –
Керівник Департаменту
кримінально-правового захисту
Адвокатського об'єднання
«Лігал Стратеджі», партнер
кандидат юридичних наук

Василь ФЕДИТНИК